

Nr 462.

Av herr Kollberg m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 63, med förslag till livsmedelsstadga m. m.

I propositionen nr 63 till årets riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, bland annat, att avgiva yttrande över ett framlagt förslag till livsmedelsstadga.

Kungl. Maj:ts förslag till livsmedelsstadga bygger väsentligen på ett av 1948 års livsmedelssakkunniga på hösten 1949 avgivet förslag till sådan stadga. De yttranden, som vid remissförfarandet avgivits över de sakkunnigas förslag, ha emellertid föranlett åtskilliga ändringar i detta.

De största svårigheterna vid utformningen av bestämmelser om försäljning och annat handhavande av livsmedel sammanhånga med avvägningen mellan de hygieniska och de företagsekonomiska intressena. Visserligen sammanfalla dessa intressen i stor utsträckning så till vida, att det för näringsidkarna även ur ekonomisk synpunkt är angeläget att livsmedlen tillhandahållas under hygieniskt betryggande former. Men de hygieniska åtgärderna medföra i allmänhet avsevärda kostnader för näringslivet, vilka i sin tur förorsaka ökade priser på livsmedlen. Det är därför av vikt, att kravet på hygieniska åtgärder icke drives längre än som verkligen är betingat av sanitära hänsyn.

Den avvägning mellan de ekonomiska och de hygieniska intressena, som gjorts i Kungl. Maj:ts förslag, synes vara i allt väsentligt tillfredsställande.

Åtskilliga av de föreslagna bestämmelserna ha med nödvändighet måst bliva av mycket allmän beskaffenhet. Så är exempelvis fallet med de grundläggande föreskrifterna om livsmedelslokaler i 10 § 1 mom. andra stycket, där det sägs, att sådan lokal skall vara »tillräckligt» rymlig och ljus, att lokalen skall vara försedd med »lämpliga» anordningar för luftväxling, att den skall ha lätt tillgång till vatten av »lämplig» beskaffenhet och, »där så anses erforderligt», vara försedd med »ändamålsenliga» anordningar för beredning av varmvatten osv. Liksom hittills skola särskilda lokala föreskrifter kunna meddelas utöver vad livsmedelsstadgan innehåller. Det är uppenbart, att det kommer att i största utsträckning bero på de lokala myndigheternas omdöme, huru mycket som i det enskilda fallet kommer att fordras av näringsidkarna för att de hygieniska kraven skola anses uppfyllda.

De lokala föreskrifter, som meddelats med stöd av nu gällande lagstiftning, ha företett stora skiljaktigheter inom olika kommuner, och tillämpningen av eljest gemensamma bestämmelser inom olika hälsovårdsområden har varit synnerligen oenhetlig och stundom syns rent godtycklig.

I syfte att motverka att de lokala föreskrifterna göras alltför olika på olika platser avser Kungl. Maj:t att till ledning för utarbetandet av sådana föreskrifter fastställa en s. k. normallivsmedelsordning. Viss begränsning har vidare — genom stadgande i 102 § — gjorts i fråga om kommunernas rätt att meddela lokala föreskrifter.

Enligt vårt förmenande böra i vissa avseenden beredas större garantier för enhetlighet i bestämmelserna än det föreliggande förslaget erbjuder. Vi vilja också föreslå några kompletterande bestämmelser i syfte att bereda näringsidkarna större trygghet och bespara dem onödiga kostnader vid bestämmelsernas tillämpning.

Som bekant ha under de senaste decennierna särskilt på detaljhandels område bildats organisationer, vilka verkat för förbättrande och förbilligande av distributionen. Dessa organisationer driva bland annat ett omfattande upplysningsarbete i fråga om anordnande av affärs- och lagerlokaler och tillhandagå därjämte medlemmarna med tekniskt biträde vid utformningen av lokalerna. Dylik verksamhet bedrivs såväl av den enskilda handels organisationer som av Kooperativa förbundet. Det är uppenbart, att denna verksamhet varit av allra största värde för befrämjande av en god hygienisk standard i livsmedelsbutikerna. Samtidigt har man genom standardisering av butiksinredningar m. m. lyckats nedbringa kostnaderna för förbättringarna. De ingenjörer och andra tekniker, som varit verksamma på detta område, ha emellertid ofta stött på de mest oväntade svårigheter i form av lokala särföreskrifter eller lokala direktiv, som nödvändiggjort speciella anordningar, vilka annorstädes icke varit ifrågasatta. Icke sällan ha dessa lokala anspråk på hygieniska anordningar varit sådana, att de ej rimligen kunnat anas av dem som planerat lokalerna. Resultatet har då ofta blivit att näringsidkarna, sedan lokalerna redan iordningstänkts på sätt som eljest allmänt godtages, tvingats till kostnadskrävande ändringsåtgärder. Då det kan förväntas, att nyssnämnda planerings- och rådgivningsverksamhet kommer att få alltmera ökad omfattning samt att utvecklingen i övrigt går i riktning mot en standardisering av butiksinredning och dylikt, är det framdeles mer än hitintills angeläget att såvitt möjligt enhetliga regler gälla.

Föredragande departementschefen har själv i propositionen i korthet framhållit de här anförda synpunkterna och vitsordat behovet av största möjliga enhetlighet. Likaså har vitsordats, att näringslivets representanter böra få större garantier än som för närvarande är fallet för att deras åsikter om upprättade förslag till särartade lokala föreskrifter bliva framförda, innan förslaget förelägges till antagande. Emellertid har departementschefen enligt vår mening icke föreslagit sådana bestämmelser, som kunna antagas bereda verkliga garantier härvidlag. De sakkunniga hade föreslagit inrättande av ett centralt organ — ett till statens institut för folkhälsan anslutet samarbetsråd för livsmedelshygien — utan vars hö-

rande lokala föreskrifter icke skulle få antagas, därest de innebure väsentlig avvikelse från en av de sakkunniga föreslagen normalmatvarustadga. I detta samarbetsråd skulle detaljhandeln med livsmedel vara representerad genom två ledamöter. I Kungl. Maj:ts förslag ha icke upptagits föreskrifter om något dylikt centralt organ. I stället har föreslagits en bestämmelse av innehåll, att förslag till föreskrift, vilken innebär väsentlig avvikelse från motsvarande bestämmelse i den normalordning, som Kungl. Maj:t avser att utfärda, eller vilken innehåller bestämmelse som saknas i normalordningen, icke bör föreläggas till antagande utan att hälsovårdsnämnden inhämtat yttrande av länets samarbetsråd för livsmedelshygien, där sådant finnes inrättat, eller eljest från sådana näringslivets organisationer, vilkas intressen beröras av föreskriften.

Såsom skäl för avböjande av förslaget om inrättande av ett centralt råd har i propositionen framhållits, att det kunde befaras, att utfärdandet av nya föreskrifter komme att alltför mycket fördröjas genom en central granskning, åtminstone om en allmän översyn av gällande lokala föreskrifter komme till stånd. I och för sig torde icke några vägande invändningar kunna göras mot att granskningen av ifrågasatta särbestämmelser decentraliseras och förläggas till länsvis organiserade samarbetsråd. Där emot synas alla skäl tala för att inrättande av samarbetsråd uttryckligen påbjudes och att obligatorisk föreskrift meddelas om skyldighet för hälsovårdsnämnderna att inhämta yttrande från vederbörande råd, innan förslag till särbestämmelse antages. Det innebär icke något klander mot hälsovårdsnämnderna, om man säger, att dessa ofta visat sig hava väl ensidigt beaktat de hygieniska synpunkterna utan att ägna tillräcklig uppmärksamhet åt de företagsekonomiska intressena. Samarbetsråden skulle ju i själva verket bliva de enda instanser, i vilka näringslivets synpunkter med säkerhet skulle bliva företrädda vid ärendenas behandling. Själva förefintligheten av ett dylikt obligatoriskt remissförfarande skulle för övrigt sannolikt få den fördelaktiga effekten, att hälsovårdsnämnderna icke utan goda skäl skulle föreslå bestämmelser som i väsentlig mån avvika från normalordningen.

I propositionen har uttalats, att något motsvarande råd sannolikt icke skulle ha någon större uppgift att fylla i Stockholm, där endast en hälsovårdsnämnd finnes. Detta uttalande äger givetvis giltighet såvitt avser rådets funktion att verka för enhetlighet i de lokala föreskrifterna. Däremot gör sig intresset av att näringslivets representanter få sina åsikter framförda, innan mera särartade bestämmelser meddelas, i lika hög grad gällande i Stockholm som i landet i övrigt. En motsvarighet till länens samarbetsråd bör därför finnas i Stockholm.

Om samarbetsråden göras obligatoriska, böra även i stadgan lämnas vissa föreskrifter om rådets sammansättning. Såsom departementschefen anfört böra förste provinsialläkaren och länsveterinären vara ledamöter

av sådant råd. Detaljhandeln, som är den näringsgren som mest beröres av hälsovårdsföreskrifterna, bör vara företrädd av åtminstone två representanter. Grosshandeln, livsmedelsindustrien och restaurangnäringen böra tillförsäkras rätt att vara företrädda av åtminstone en representant var.

I 102 § fjärde stycket i förslaget har upptagits en bestämmelse av innehåll att lokalt utfärdad föreskrift icke får innebära hinder att saluhålla livsmedel, som inneslutits i förpackning av beskaffenhet att bereda livsmedlet erforderligt skydd mot förorening, fukt och annan påverkan utifrån, i samma lokal eller på samma plats som varor av vad slag som helst. I övrigt har icke föreslagits någon begränsning i de lokala myndigheternas rätt att utfärda särskilda föreskrifter angående butikshandelns anordnande. Emellertid har i motiven i ytterligare ett par fall angivits, att de lokala myndigheterna böra ålägga sig viss begränsning vid meddelande av lokala föreskrifter utan att detta likväl kommit till uttryck i stadgeförslaget. Sålunda har departementschefen i fråga om s. k. gemensamhetshandel med oförpackade animaliska livsmedel samt grönsaker och rotfrukter direkt uttalat, att lokala förbud mot att sådana varor säljas i samma butik icke böra komma i fråga. Vidare har departementschefen vid övervägande av frågan om införande av allmänt förbud mot livsmedelslokaler under markytan förklarat sig anse, att den omständigheten att en lokal ligger under markytan, principiellt icke bör hindra att lokalen godkännes som livsmedelslokal. Förbud mot gemensamhetshandel och förbud mot livsmedelslokaler under marknivån torde ha meddelats inom ett flertal hälsovårdsområden med stöd av nu gällande bestämmelser, och delegerade för hälsovårdsnämnderna i våra större städer ha utarbetat »anvisningar» för anordnandet av livsmedelslokaler vari sådana förbud intagits. Då det här rör sig om synnerligen omstridda frågor, vilka äro av icke ringa betydelse såväl ur ekonomisk synpunkt som i andra avseenden, kan det icke vara lämpligt, att lagstiftaren inskränker sig till att endast göra dessa uttalanden i motiven. Det bör i stadgan uttryckligen utsägas, att lokala förbud icke må meddelas mot nu ifrågavarande gemensamhetshandel och att allmänna lokala förbud icke heller må uppställas mot livsmedelslokaler under markytan.

Liksom det är angeläget att garantier beredas mot att godtyckliga bestämmelser meddelas rörande livsmedelshandeln är det också av vikt att det i möjligaste mån blir sörjt för att bestämmelserna icke tillämpas på ett för näringsidkarna onödigt betungande sätt. Till vinnande av detta syfte vilja vi förorda några tillägg till och modifikationer i det framlagda förslaget.

I 9 § 2 mom. i förslaget stadgas, att lokal — med vissa undantag — icke får användas som livsmedelslokal förrän hälsovårdsnämnden efter lokalens färdigställande utfärdat bevis att lokalen godkänts. Departementschefen uttalar i motiven till detta stadgande, att det icke synes vara nöd-

vändigt att införa obligatorisk förhandsgranskning, då hälsovårdsnämnderna även utan ett sådant påpekande torde komma att på begäran i förväg granska förslag till livsmedelslokaler och lämna förhandsbesked. Enligt vad vi ha oss bekant har emellertid hälsovårdsnämnden i en av våra större städer för endast några månader sedan vägrat att på begäran lämna dylikt förhandsbesked och förklarat sig vilja bedöma lokalen först då den blivit färdigställd. Vi vilja påyrka, att i stadgan föreskrives skyldighet för hälsovårdsnämnd att på begäran lämna förhandsbesked på företedda ritningar och arbetsbeskrivningar.

Den anmälningsskyldighet, som i 9 § 4 mom. föreskrivits i samband med överlåtelse av rörelse, synes enligt motiven ha till syfte att aktualisera en undersökning från hälsovårdsnämndernas sida av de hygieniska förhållandena i rörelsens lokaler. Erfarenheten visar också, att hälsovårdsnämnderna ofta begagnat tillfället att meddela förelägganden om förbättringar just i samband med att en rörelse får ny innehavare. Det må vara sant att, såsom departementschefen uttrycker det, »tidpunkten för en överlåtelse i många fall är den ur psykologisk synpunkt rätta tidpunkten för att få genomförda vissa förbättringar, som man icke velat påfordra, så länge lokalen varit i den förutvarande innehavarens hand». Hälsovårdsnämndernas åtgärder vid dylika tillfällen ha emellertid icke sällan medfört ganska stötande resultat. Personer som övertagit affärsrörelser ha ofta icke tagit med i beräkningen de kanske omfattande ändringsarbeten, som hälsovårdsnämnderna funnit anledning föreskriva, och hälsovårdsnämndernas förelägganden kunna då ha haft helt ruinerande verkningar för den nye innehavaren. För att såvitt möjligt skydda nya innehavare av rörelser mot dylika obehagliga överraskningar borde i livsmedelsstadgan införas bestämmelse om att en person, som ämnar övertaga en rörelse, skall vara berättigad att av hälsovårdsnämnden erhålla besked, huruvida lokalerna godkännas i befintligt skick eller, om sådant godkännande icke kan lämnas, vilka ändringar som komma att påfordras.

I 114 § tredje stycket stadgas, att hälsovårdsnämnd eller länsstyrelse äger förordna, att beslut, som av nämnden eller länsstyrelsen meddelats, skall lända till efterrättelse utan hinder av besvär. Denna bestämmelse, som icke är kommenterad i propositionen, synes alltför summarisk. Att en möjlighet till omedelbar verkställighet av besluten måste finnas i sådana fall då en handlande befunnits saluföra otjänliga livsmedel är tydligt liksom också då livsmedel handhavas under uppenbart ohygieniska förhållanden. Men åtskilliga beslut meddelas av hälsovårdsnämnderna i angelägenheter som icke kunnas sägas vara särskilt brådskande. Exempel saknas icke på att hälsovårdsnämnderna meddelat förordnande om omedelbar verkställighet även av dylika beslut.

Vi vilja icke underlåta att i korthet beröra ett nyligen inträffat fall i en kommun i Stockholms omedelbara närhet, ett fall som för övrigt är

ägnat att belysa bakgrunden till alla våra yrkanden om större garantier mot olämpliga åtgärder från de lokala myndigheternas sida. En handlande hade övertagit en rörelse, som bedrevs under hygieniskt synnerligen otillfredsställande förhållanden. I samband med övertagandet av rörelsen vände sig den nye innehavaren till en inom detaljhandelns område verksam organisation för erhållande av hjälp vid nyinredning av lokalen. Han erhöll ett förslag, utarbetat i enlighet med principer som allmänt accepteras av hälsovårdsnämnderna. I enlighet med detta förslag inköpte han helt ny butiksinredning. I den ena av de två försäljningslokalerna påbörjade han sedan, utan att ha inhämtat hälsovårdsnämndens godkännande, försäljning av köttvaror och grönsaker. Sådan försäljning hade tidigare opåtalat skett i lokalen. Sedan försäljningen pågått någon kortare tid förbjöd hälsovårdsnämnden honom att driva någon som helst handel i denna lokal samt förelade honom dessutom att bortskaffa inredningen. Till yttermera visso förordnade nämnden, att dessa beslut skulle träda i kraft utan hinder av däröver förda besvär.

Då det icke kan förutsättas, att hälsovårdsnämnderna städse komma att använda möjligheten att förordna om omedelbart ikraftträdande av meddelat beslut med tillbörlig varsamhet, bör viss begränsning ske i hälsovårdsnämndernas rätt härvidlag. En lämplig inskränkning synes vara, att hälsovårdsnämnd icke skall äga förordna om omedelbart ikraftträdande av beslut om åtgärd, som avser beskaffenhet, inredning eller utrustning av livsmedelslokal eller begränsning av de varor, som få saluhållas i vissa livsmedelslokaler, såvida icke åtgärdens uppskjutande medför avsevärda sanitära olägenheter.

Med stöd av vad nu anförts få vi hemställa, att riksdagen i sitt yttrande till Kungl. Maj:t över förslaget till livsmedelsstadga hemställer,

- 1) att föreskrift meddelas i stadgan om att i varje län skall inrättas sådant samarbetsråd, som avses i 104 § andra stycket i förslaget, samt att bestämmelse gives om sammansättningen av sådant råd med stadgande, att detaljhandeln i rådet skall vara företrädd av minst två representanter och att grosshandeln, livsmedelsindustrien och restaurangnäringen skola vara företrädda av minst en representant var,
- 2) att bestämmelse meddelas därom, att ett råd med enahanda sammansättning som länens samarbetsråd skall inrättas jämväl för Stockholm med uppgift att avgiva sådana yttranden som avses i 104 § andra stycket såvitt angår lokala föreskrifter för staden,
- 3) att bestämmelserna i 102 § fjärde stycket kompletteras med stadgande, att lokal föreskrift ej skall få innebära hinder att anordna livsmedelslokaler under markytan eller att

saluhålla kött- eller fiskvaror jämte grönsaker och rotfrukter i oförpackat skick i en och samma lokal,

- 4) att hälsovårdsnämnderna åläggas att på begäran granska förslag till livsmedelslokaler och lämna förhandsbesked med angivande av om anordningar i enlighet med förslaget komma att godkännas eller vilka förändringar som erfordras för godkännande av anordningarna,
- 5) att skyldighet stadgas för hälsovårdsnämnderna att på begäran av person, som anger sig ämna övertaga en affärsrörelse, lämna besked om livsmedelslokalerna kunna godkännas i befintligt skick eller vilka förändringar som erfordras för lokalernas godkännande,
- 6) samt att föreskrifterna i 114 § tredje stycket ändras på sådant sätt, att hälsovårdsnämnd icke skall äga förordna om omedelbart ikraftträdande av beslut om åtgärd, som avser beskaffenhet, inredning eller utrustning av livsmedelslokal eller begränsning av de varor, som få saluhållas i vissa livsmedelslokaler, såvida ej åtgärdens uppskjutande medför avsevärda sanitära olägenheter.

Stockholm den 13 mars 1951.

Gustaf Kollberg.

Wald. Svensson.

Filip Kristensson.

Ingrid Gärde Widemar.